

ข้อสนเทศและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของข้อสนเทศ (Information)

ความหมายของข้อสนเทศ (Information) อาจแบ่งได้ตามความหมายที่ปรากฏใน พจนานุกรมและความหมายทางบรรณารักษศาสตร์ ความหมายของข้อสนเทศตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525 : 768) หมายถึง คำสั่ง ข่าวสาร ใบบอก ส่วนพจนานุกรมศัพท์วิทยาศาสตร์และเทคนิคของแม็กรอว์-ฮิลล์ (McGraw-Hill Dictionary of Scientific and Technical Terms 1978 : 814) ให้ความหมายว่า ข้อมูลที่ได้บันทึกไว้ จัดเรียงเรียบรวบรวม โยง หรือแปลความ ภายในขอบเขตงานหนึ่งจนกระทั่งความหมายปรากฏออกมา นอกจากนี้ อภิธานศัพท์เอกสารสนเทศ (Glossary of Documentation Terms 1976 : 34) ให้ความหมายข้อสนเทศว่า ความรู้ที่ได้บันทึกไว้หรือใช้ในการสื่อสารกัน สำหรับความหมายของข้อสนเทศทางบรรณารักษศาสตร์นั้น นงลักษณ์ ไม่น่ายกิจ (2526 : 26) ได้ระบุว่า ข้อสนเทศ หมายถึง ข่าว ข้อเท็จจริง ข้อมูล ความรู้ ที่ได้จากการสำรวจ การศึกษาหรือการสอน ซึ่งได้มีการบันทึกไว้ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในรูปของวัสดุตีพิมพ์ และวัสดุไม่ตีพิมพ์ เช่น หนังสือ วารสาร หนังสือพิมพ์ จุลสาร ต้นฉบับตัวเขียน ภาพยนตร์ แผ่นเสียง เทปเสียง ภาพเคลื่อนไหว เทปโทรทัศน์ ไมโครฟิล์ม ไมโครฟิช เทปแม่เหล็ก จานแม่เหล็ก เป็นต้น

ความสำคัญของข้อสนเทศ

ปัจจุบันมีข่าวสารหรือข้อสนเทศเผยแพร่ออกมาอย่างมากมายและรวดเร็ว จนยากลำบากต่อการติดตามนำข่าวสารนั้นมาถึงผู้ใช้ได้โดยรวดเร็ว (ประจักษ์ พุมวิเศษ 2526 ; วิสิทธิ์ จินดวงศ์ 2526 : 25; อุทัย ทูติยะโพธิ 2526) ข้อสนเทศที่บันทึกไว้นั้นเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นต่อรัฐบาล วงการธุรกิจ การวิจัย และต่อบุคคลทั่วไป ส่วนระดับและประเภทของข้อสนเทศที่ต้องการนั้นขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคล แต่ละหน่วยงาน กล่าวคือ รัฐบาลต้องการข้อสนเทศที่ทันสมัยมาใช้ประกอบการวินิจฉัยสั่งการ และการวางแผนเพื่อการพัฒนาประเทศ ในวงการธุรกิจ ข้อสนเทศเป็นปัจจัยสำคัญในการช่วยตัดสินใจ การปฏิบัติงานประจำวัน การวางแผน การคาดการณ์สำหรับอนาคต ตลอดจนการวิจัย

และพัฒนากิจกรรมในด้านต่าง ๆ สำหรับวงการศึกษาและการวิจัย ข้อเสนอเทศเป็นปัจจัยพื้นฐาน ประกอบการเรียนการสอน การค้นคว้าและการวิจัยของนักเรียน นักศึกษา ครูอาจารย์ และนักวิจัย ส่วนบุคคลทั่วไปนั้นต้องการข้อเสนอเทศเพื่อใช้ในการพัฒนาอาชีพ การศึกษาในเรื่องต่าง ๆ ที่สนใจ และเพื่อความบันเทิง ดังนั้นห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศซึ่งเป็นแหล่งรวบรวมข้อเสนอเทศต่าง ๆ จึงจำเป็นต้องทำหน้าที่บริการแก่ผู้ใช้ให้ได้รับประโยชน์จากข้อเสนอเทศที่มีอยู่มากที่สุด เท่าที่จะทำได้ (นงลักษณ์ ไม่น่ายกิจ 2526 : 26-27)

ช่องทางนำส่งข้อเสนอเทศ (Information channels)

ช่องทางนำส่งข้อเสนอเทศ แบ่งได้ 2 ลักษณะคือ ช่องทางนำส่งข้อเสนอเทศอย่างเป็นทางการ (formal channels) และช่องทางนำส่งข้อเสนอเทศอย่างไม่เป็นทางการ (informal channels) สำหรับช่องทางนำส่งข้อเสนอเทศอย่างเป็นทางการนั้นได้แก่ หนังสือ วารสาร รายงานการวิจัย สไลด์ เทปเสียง สิ่งบันทึกเสียง ฟิล์ม เป็นต้น ช่องทางนำส่งข้อเสนอเทศอย่างไม่เป็นทางการ ได้แก่ การอภิปรายหรือการสนทนาหลังอาหาร การพบปะพูดคุยกับเพื่อนร่วมงาน จดหมายโต้ตอบ เป็นต้น (Ford 1973 : 87)

ช่องทางนำส่งข้อเสนอเทศอย่างเป็นทางการอาจจัดแบ่งเป็น แหล่งปฐมภูมิ (primary sources) หรือสิ่งพิมพ์ปฐมภูมิ (primary publications) และสิ่งพิมพ์ทุติยภูมิ (secondary publications) หรือแหล่งทางบรรณานุกรม (bibliographic sources) องค์การศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (Unesco 1976) ให้ความหมายของสิ่งพิมพ์ปฐมภูมิ ไว้ว่า เอกสารต้นฉบับที่อธิบายการวิจัยใหม่ๆ รวมทั้งเทคนิคและอุปกรณ์ที่ใช้ ส่วนสิ่งพิมพ์ทุติยภูมิ หรือแหล่งทางบรรณานุกรมนั้น หมายถึงแหล่งที่จะนำผู้ใช้ไปสู่สิ่งพิมพ์ปฐมภูมิ สิ่งพิมพ์ทุติยภูมิได้แก่ สารานุกรม หนังสืออ้างอิง หนังสือคู่มือ เอกสารและรายงานประจำปี ดัชนี วารสารสารระสังเขป บรรณานุกรมประเภทต่างๆ เป็นต้น

มอร์ริส และเอลคินส์ (Morris and Elkins 1978) ได้จัดข้อเสนอเทศที่นำส่งอย่างเป็นทางการ เป็น 4 แบบด้วยกันคือ แหล่งข้อเสนอเทศปฐมภูมิ ทุติยภูมิ ตติยภูมิ และที่ไม่ใช่เอกสาร ดังนี้คือ

1. แหล่งปฐมภูมิ (primary sources) หมายถึง แหล่งที่เผยแพร่ความรู้ขึ้นเป็นครั้งแรก เช่น รายงานการวิจัย การเสนอความรู้ใหม่ แหล่งนี้มีหลายรูปแบบได้แก่ เอกสาร (monographs) วารสาร (periodicals) ที่เผยแพร่ความรู้ใหม่เป็นครั้งแรก รายงานการประชุม

ทางวิชาการ (conference proceedings) สิทธิบัตร (patents) วิทยานิพนธ์ (theses and dissertations) ตลอดจนวัสดุที่ไม่ได้ตีพิมพ์เช่น จดหมายโต้ตอบ และสมุดบันทึกการทดลอง เป็นต้น

2. แหล่งทุติยภูมิ (secondary sources) หมายถึง แหล่งที่เป็นคู่มือ นำผู้ใช้ไปยัง แหล่งปฐมภูมิ เช่น วารสารที่แปลและวิจารณ์พัฒนาการของรายงานในแหล่งปฐมภูมิ ได้แก่ วารสารที่ใช้ชื่อว่าวารสารวิจารณ์ (review journals) รายงานประจำปีของ... (annual review of...) ความก้าวหน้าใน... (advances in...) นอกจากวารสารประเภทต่าง ๆ แล้ว ยังมีหนังสืออ้างอิงรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ สารานุกรม พจนานุกรม คู่มือ ตาราง ตลอดจน บริการดัชนี และสาระสังเขป อันจะช่วยนำนักวิจัยไปใช้วารสารหรือ เอกสารที่ต้องการ

3. แหล่งตติยภูมิ (tertiary sources) หมายถึง แหล่งที่ทำหน้าที่นำนักวิจัยไปใช้ แหล่งปฐมภูมิและทุติยภูมิ ได้แก่ นามานุกรม บรรณานุกรม คู่มือแนะนำวรรณกรรม รายชื่อความก้าวหน้าของงานวิจัย คู่มือห้องสมุดและแหล่งข้อสนเทศ ตลอดจนคู่มือแนะนำองค์การต่าง ๆ

4. แหล่งที่ไม่ใช่เอกสาร (nondocumentary sources) แหล่งนี้ทำหน้าที่ก่อให้เกิด แหล่งปฐมภูมิ หรือจัดให้เกิดโอกาสแลกเปลี่ยนความคิด แบ่งได้ 2 แบบคือ แหล่งทางการ (formal sources) และแหล่งไม่เป็นทางการ (informal sources) แหล่งทางการ ได้แก่ องค์การวิจัย องค์การวิชาชีพ โรงงานอุตสาหกรรมทั้งของรัฐบาลและเอกชน มหาวิทยาลัย และผู้ให้คำปรึกษา แหล่งไม่เป็นทางการ ได้แก่ การสนทนากับเพื่อนร่วมงาน หรือการพบปะติดต่อกันในการประชุม วิชาการ เป็นต้น

กระบวนการสื่อสารข้อสนเทศ (Information communication process)

ซอลและแมรี่ เฮอร์เนอร์ (Saul and Mary Herner 1967 : 3) กล่าวถึง กระบวนการสื่อสารข้อสนเทศ ว่าประกอบด้วย ผู้ริเริ่ม (originators) ผู้รับ (recipients) ช่องทางหรือสื่อปฐมภูมิและทุติยภูมิ (primary and secondary channels or media) วิธีการหรือกิจกรรม (methods or activities) ข่าวสาร (messages) และข้อสนเทศ (information) ส่วนประกอบต่าง ๆ นี้มีความสัมพันธ์ตามขั้นตอนดังนี้คือ ผู้ริเริ่ม เขียนหรือพูด (เป็นวิธีการหรือกิจกรรม) ความคิดของเขาออกมา ผลอาจเป็นการวิจัย หรือรูปแบบอื่น ๆ (เป็น ข่าวสาร) ที่สื่อสารทางการประชุม การสัมมนา การถกเถียงเกี่ยวกับข่าวสาร วารสารหรือสิ่งพิมพ์

ปฐมภูมิ (เป็นสื่อ) ออกสู่ผู้รับที่ได้อินหรือได้อ่านข่าวสาร (เป็นวิธีการหรือกิจกรรม) และจากจุดนี้ข่าวสารก็คือสารสนเทศ นอกจากนี้ผู้รับอาจใช้สื่อทุติยภูมิ เช่น เพื่อนร่วมงาน การประชุม เอกสาร-วิจารณ์หรือดัชนี เพื่อเรียนรู้และเข้าถึงสื่อปฐมภูมิ

แอลเลน (Allen 1979) กล่าวถึง การไหลเวียนของสารสนเทศด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (information flow in Science and Technology) ว่า ข้อมูลเข้า (input) ของนักวิทยาศาสตร์และนักเทคโนโลยีมีความเหมือนกัน คือ ต้องการสารสนเทศที่สื่อได้ทางภาษา ส่วนข้อมูลออก (output) ของนักวิทยาศาสตร์ อยู่ในรูปสื่อทางภาษา ได้แก่ บทความที่ได้รับ การตีพิมพ์ แต่ของนักเทคโนโลยีคือสารสนเทศหรืองานวิจัยและพัฒนา ที่ออกมาในรูปทางกายภาพ ได้แก่ ผลผลิตในรูปเครื่องมือ อุปกรณ์ต่าง ๆ ดังนั้นในการค้นคืนสารสนเทศเพื่อนำมา เป็นข้อมูล เข้าต่อไปของนักเทคโนโลยีจึงต้องวิเคราะห์ผลงานทางกายภาพต่าง ๆ ออกมาในรูปสื่อทางภาษา

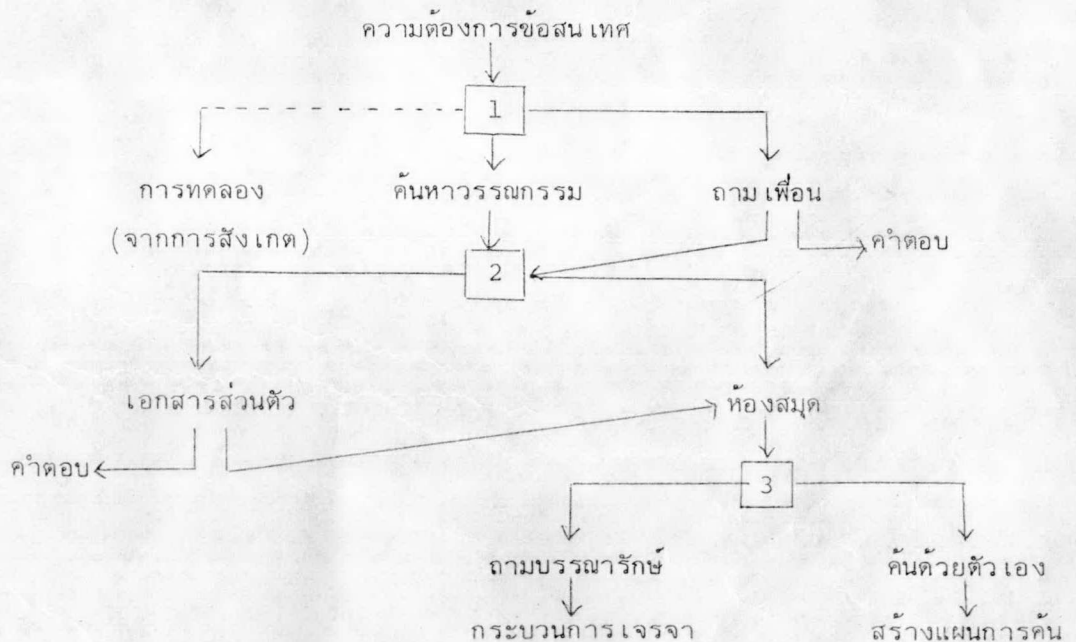
ความต้องการและการใช้สารสนเทศ (Information needs and uses)

ความต้องการสารสนเทศ ในภาษาอังกฤษใช้คำว่า Information needs หรือ Information demands บริทเทน (Brittain 1970 : 2) กล่าวว่าผู้ใช้มักเกิดความต้องการหรือเรียกร้องสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับงานของเขา ส่วนเพสลีย์ (Paisley, quoted in Ford 1973) ได้ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับปัจจัยต่าง ๆ 5 ประการ ที่ก่อให้เกิดความต้องการสารสนเทศ คือ

1. แหล่งสารสนเทศนั้นหาได้ง่าย ทั้งแหล่งทางการ เช่น หนังสือ วารสาร รายงาน-การวิจัย สไลด์ เทป สิ่งบันทึกเสียง फिल्म และแหล่งไม่เป็นทางการ เช่น การอภิปราย การประชุม การติดต่อทางจดหมาย เป็นต้น
2. ประโยชน์หรือคุณค่าที่สารสนเทศมีอยู่ เช่น ประโยชน์ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ
3. ลักษณะเฉพาะบุคคลของผู้ใช้ ได้แก่ ประสบการณ์ อาวุโส ระดับการศึกษา กิจกรรมทางวิชาการ ลักษณะเหล่านั้นจะมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการค้นหาสารสนเทศ
4. ระบบสังคม การเมือง และเศรษฐกิจรอบตัวผู้ใช้ โดยเฉพาะตำแหน่งในสังคม จะเป็นตัวกำหนดความต้องการและการใช้สารสนเทศได้
5. ผลของการใช้สารสนเทศครั้งที่ผ่านมา ว่าได้สารสนเทศตรงตามความต้องการหรือไม่

ลินและการ์วี (Lin and Garvey 1972 : 8-10) กล่าวถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดความต้องการข้อสนเทศ สอดคล้องกับของ เพสลีย์ 2 ประการคือ ประเภทของงานที่ทำก่อให้เกิดความต้องการข้อสนเทศ เช่น นักวิจัย และผู้สอน นักวิจัยต้องการข้อสนเทศปริมาณมากกว่าผู้สอน เป็นต้น ปัจจัยประการต่อมาคือ ข้อสนเทศที่ต้องการนั้นหาง่าย จากแหล่งที่อำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้ เช่น ห้องสมุดที่เข้าใช้ได้อย่างสะดวกสบาย มีแหล่งข้อสนเทศที่ทันสมัย ตรงตามความต้องการของผู้ใช้ เป็นต้น

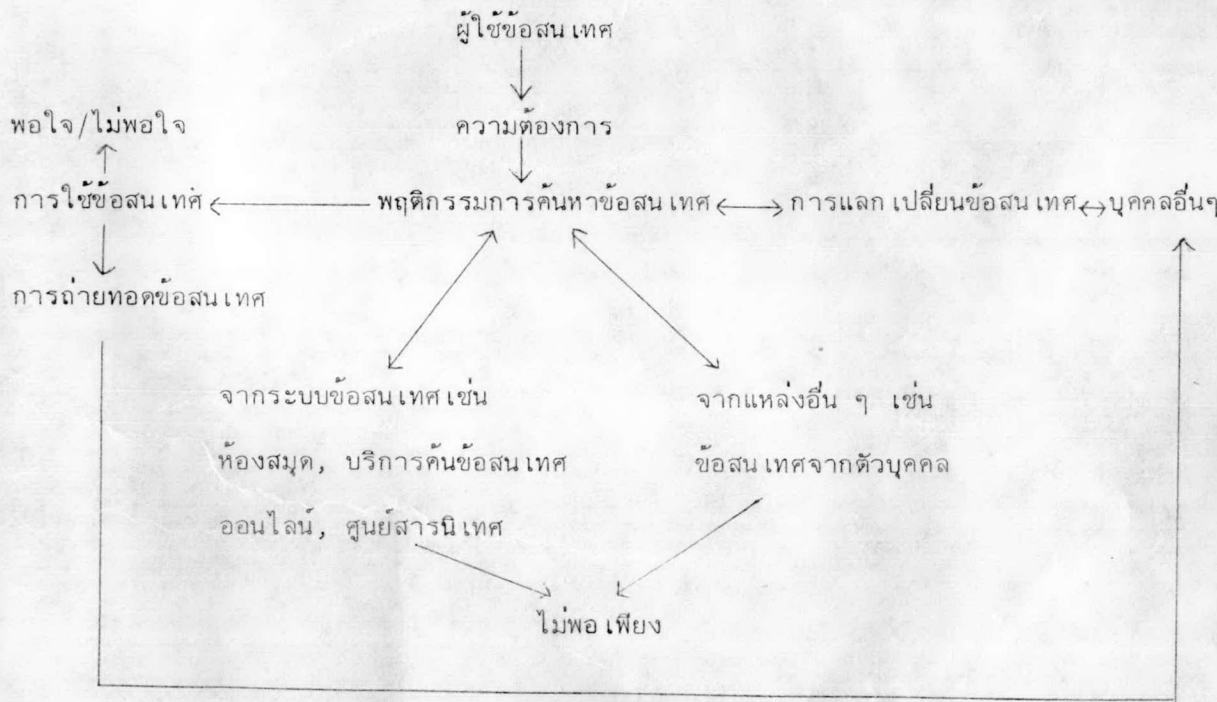
เมื่อบุคคลเกิดความต้องการข้อสนเทศ จะแสวงหาข้อสนเทศมาใช้เพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ สิ่งตามมาคือ พฤติกรรมการค้นหาข้อสนเทศจากแหล่งข้อสนเทศที่บุคคลนั้นคาดว่าจะมีข้อสนเทศที่ตนต้องการอยู่ แหล่งข้อสนเทศนั้นอาจเป็นห้องสมุด ศูนย์สารนิเทศ ตลอดจนตัวบุคคลที่มีความรู้ มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน สามารถให้ข้อมูล หรือแนวทางแก้ปัญหาเฉพาะด้านได้ เทย์เลอร์ (Taylor 1968 : 181-182) กล่าวว่า เมื่อบุคคลต้องการข้อสนเทศ ขั้นตอนแรกของการค้นหาข้อสนเทศคือการถามเพื่อน เพื่อทราบถึงแหล่งวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ขั้นตอนต่อมาเป็นการค้นหาเอกสารส่วนตัว และ/หรือ การเข้าใช้ห้องสมุด เมื่อบุคคลเข้าใช้ห้องสมุด พฤติกรรมการค้นหาข้อสนเทศอาจแยกได้เป็น 2 กรณีคือ การถามบรรณารักษ์ และการค้นหาข้อสนเทศด้วยตนเอง ดังภาพที่ 1.

ภาพที่ 1 การตัดสินใจเมื่อบุคคลต้องการข้อเทศก่อนจะมีการเจรจากับบรรณารักษ์ (Taylor 1968 : 181)

การใช้ข้อสนเทศ เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นหลังจากบุคคลนั้นสามารถค้นหาข้อสนเทศที่ต้องการได้ตามวัตถุประสงค์ การศึกษาการใช้ (Use studies) ในทัศนะของเมนเซล (Menzel 1967) หมายถึงการศึกษาช่องทางส่งข้อสนเทศ (channel studies) อันได้แก่ ศึกษาการใช้วารสาร หนังสือวารสารสาระสังเขป ตลอดจน การสื่อสารระหว่างบุคคล การศึกษาการใช้อีกประการคือ ศึกษาถึงความล้มเหลว หรือเกือบพลาดข้อสนเทศที่ต้องการ (studies of failures and near-misses) นอกจากนี้ยังมีการศึกษาถึงวิธีที่ได้รับข้อสนเทศมาใช้ มีความพอใจกับข้อสนเทศที่ได้รับหรือไม่

ในการศึกษาความต้องการและการใช้ข้อสนเทศ มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการศึกษาผู้ใช้ (user studies) ซึ่งวิลสัน (Wilson 1981 : 4) ให้แนวความคิดของการศึกษาผู้ใช้ว่ามีจุดมุ่งหมายเพื่อทราบพฤติกรรมการค้นหาข้อสนเทศ อันเป็นผลมาจากความต้องการใช้ข้อสนเทศจากระบบและแหล่งต่าง ๆ เช่น ห้องสมุด ศูนย์สารนิเทศ ระบบออนไลน์ ตลอดจนข้อสนเทศจากตัวบุคคล ซึ่งก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อสนเทศ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ของเขตการศึกษาผู้ใช้ข้อสนเทศ (Wilson 1981 : 4)

การศึกษาผู้ใช้สารสนเทศในต่างประเทศ

ดิสช์ (Disch 1977 : 165) กล่าวว่า ทุกคนคือผู้ใช้สารสนเทศ ไม่ว่าจะบุคคลนั้นจะเป็น นักวิชาการ นักการเมือง คณาจารย์ นักศึกษา ตลอดจนแม่บ้าน ประภาวดี สืบสนธิ์ (2526) ให้ความเห็นว่า ผู้ใช้ หมายถึงผู้ที่จะได้รับประโยชน์จากระบบสารสนเทศทุกคน มิได้หมายถึงเฉพาะ ผู้ใช้สารสนเทศเฉพาะเวลาใดเวลาหนึ่ง นอกจากนี้ ผู้ใช้ยังหมายถึง บุคคล หน่วยงาน องค์กร ฯลฯ ที่ใช้สารสนเทศในการตัดสินใจ และใช้สารสนเทศเพื่อการปฏิบัติงานให้บรรลุ เป้าหมาย

มาร์ติน (Martyn 1974 : 3-5) สรุปและแบ่งการศึกษาผู้ใช้สารสนเทศในต่างประเทศ เป็น 3 ระยะ ระยะแรกสุดคือช่วงทศวรรษ 1950 ถึงกลางทศวรรษ 1960 การศึกษาผู้ใช้ในระยะนี้ ศึกษาผู้ใช้สารสนเทศทางวิทยาศาสตร์และวิชาการต่าง ๆ เพราะ เป็นระยะที่มีปัญหาด้านสารสนเทศ เพิ่มขึ้น และผู้ทำงานเกี่ยวกับสารสนเทศมีบทบาทมากที่สุด เทคนิคของการศึกษาผู้ใช้คือ ใช้แบบสอบถามรวบรวมคำตอบที่ต้องการเกี่ยวกับความต้องการ การรวบรวมสารสนเทศและประโยชน์ ที่ผู้ใช้ได้รับ เพื่อนำมาออกแบบระบบสารสนเทศให้สนองความต้องการของผู้ใช้ได้มากที่สุด ระยะต่อมาคือ กลางทศวรรษ 1960 การศึกษาผู้ใช้มีความก้าวหน้าขึ้น โดยเริ่มศึกษาการไม่ใช้สารสนเทศ ศึกษา พฤติกรรมของผู้ใช้ เทคนิคการศึกษาผู้ใช้คือ การสังเกต และการวิเคราะห์การอ้างอิง นอกจากนี้ ยังประยุกต์ใช้วิธีการทางสังคมวิทยา กับการศึกษากระบวนการถ่ายทอดสารสนเทศอย่างไม่เป็นทางการ (informal information transmission system) อันจะทำให้ทราบถึงช่องทาง การไหลเวียนของสารสนเทศ (channel of information flow) ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา มีผลโดยตรงต่อนักออกแบบระบบสารสนเทศ ระยะหลังสุดที่มาร์ตินกำหนดไว้คือ ตั้งแต่ ค.ศ. 1970 เป็นต้นมา การศึกษาผู้ใช้ระยะหลังนี้ ศึกษาเฉพาะระบบหรือภายในขอบเขตปัญหาหนึ่ง ๆ ดังเช่น การศึกษาผู้ใช้ต่อบริการสารสนเทศทุติยภูมิ (secondary service) ตัวอย่างเช่น การศึกษาประโยชน์ ของบริการ INSPEC (Information Services in Physics, Electrotechnological, Computer and Control) ของสถาบันวิศวกรไฟฟ้า (Institution of Electrical Engineers) ผู้ผลิตสาระสังเขปสามรายการคือ Physics Abstracts, Electrical Engineering Abstracts และ Computer and Control Abstracts ฮอลล์ (Hall, quoted in Martyn 1974 : 6) สสำรวจความชอบของผู้ใช้ดัชนีที่ผลิตโดย INSPEC โดยฮอลล์ ใช้แบบสอบถามสองชุดถามนักสารนิเทศ และกลุ่มผู้ใช้บริการดังกล่าว เกี่ยวกับการใช้บริการทุติยภูมิ ต่าง ๆ พบผลว่า นักสารนิเทศเป็นผู้ให้บริการค้นหาดัชนีต่าง ๆ มากกว่าจะใช้เอง ส่วนกลุ่มผู้ใช้บริการ

นิยมใช้บริการดัชนีมากกว่าจะค้นหาข้อสนเทศเอง นอกจากนี้ ฮอลล์ ยังศึกษาเปรียบเทียบประโยชน์ และคุณค่าของบริการต่าง ๆ ของ INSPEC และศึกษาผู้ทำงานวิจัยด้านอิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้บริการ เลิกและเผยแพร่ข้อสนเทศ (SDI service) เพื่อทราบถึงทัศนคติของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อ ข้อสนเทศที่ได้รับการตีพิมพ์ และปัญหาของการติดตามวัสดุที่ทันสมัย ตลอดจนการใช้ห้องสมุด วารสาร บริการวิทยุภูมิ และเวลาที่ใช้ในการรวบรวมข้อสนเทศ ผลที่ได้แสดงว่า บริการเลือก และเผยแพร่ข้อสนเทศเป็นบริการที่มีประโยชน์ ให้ความพึงพอใจแก่ผู้ใช้ นอกจากงานวิจัยของฮอลล์ แล้ว ทาเกลียคอสโซ (Tagliacozzo, quoted in Martyn 1974 : 8) ได้สอบถามผู้ใช้บริการ เมดลาร์ (MEDLARS) ของมหาวิทยาลัยมิชิแกน พบผลว่ามีผู้ใช้ระบบนี้มาก โดยเฉพาะเพื่อ วัตถุประสงค์ในการทำวิจัย ในขณะที่ ฮิลล์แมน (Hillman, quoted in Martyn 1974 : 8) สํารวจการใช้ระบบ ลีดเดอร์มาร์ท (LEADERMART system) ของมหาวิทยาลัยเลไฮ (Lehigh university) พบว่า ระบบนี้ไม่ได้ออกแบบมาเพื่อผู้ทำงานวิจัยโดยตรง

นอกจากนี้ มาร์ทีน (Martyn : 1974 : 9) ซึ่งวิเคราะห์การศึกษาผู้ใช้ในระยะต่าง ๆ ได้สรุปการศึกษาผู้ใช้ที่อยู่ในวงการศึกษาไว้ว่าคณาจารย์ในมหาวิทยาลัยมีเวลาในการทำงานวิจัย และมีแรงจูงใจในการผลิตผลงานเพื่อการตีพิมพ์ จึงมีการศึกษาการใช้ห้องสมุดและระบบสารนิเทศ ของกลุ่มคณาจารย์หลายรายการเช่น ฟรีดแลนเดอร์ (Friedlander, quoted in Martyn 1974 : 9) ใช้แบบสอบถามกับคณาจารย์โรงเรียนแพทย์ พบผลว่า คณาจารย์นิยมใช้การติดต่อ อย่างไม่เป็นทางการ และใช้แหล่งที่เข้าถึงได้ง่าย มากกว่าจะใช้บริการจากเจ้าหน้าที่ห้องสมุด พอร์ด (Ford, quoted in Martyn 1974 : 9) ได้วิจัยพฤติกรรมของผู้ใช้ในห้องสมุด มหาวิทยาลัย โดยสรุปและอภิปรายวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องหลายรายการ สำหรับ เนลสัน (Nelson, quoted in Martyn 1974 : 9) สํารวจการใช้บริการห้องสมุดของคณาจารย์ในวิทยาลัย 6 แห่ง พบว่า คณาจารย์ใช้บริการประมาณครึ่งหนึ่งของบริการที่ห้องสมุดมีอยู่ เป็นต้น

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับความต้องการและการใช้ข้อสนเทศในต่างประเทศ พบว่ามีผู้ศึกษาความต้องการและการใช้ข้อสนเทศของกลุ่มผู้ใช้สาขาวิชาต่าง ๆ ทั้งสาขาวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี สาขาสังคมศาสตร์ สาขามนุษยศาสตร์ ตลอดจนกลุ่มผู้ใช้ที่เป็นบุคคลทั่วไป หรือปฏิบัติงานในวงการธุรกิจ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ความต้องการและการใช้สารสนเทศของนักวิทยาศาสตร์และนักเทคโนโลยี

ลินและการ์วี (Lin and Garvey 1972) ได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับความต้องการสารสนเทศของนักวิทยาศาสตร์และนักเทคโนโลยีไว้ว่า สืบเนื่องจากวรรณกรรมทางวิทยาศาสตร์ทวีจำนวนขึ้นมาก แต่นักวิทยาศาสตร์และนักเทคโนโลยี ก็ยังประสบปัญหาว่าสารสนเทศที่ต้องการนั้นยังมีไม่เพียงพอ ตลอดจนสารสนเทศที่ค้นหาได้นั้นไม่ตรงประเด็น ดังนั้น จึงมีการศึกษาถึงความต้องการสารสนเทศในสองประการคือ ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความต้องการสารสนเทศต่างกัน และประเภทของสารสนเทศที่นักวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต้องการ ผลพบว่า ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความต้องการสารสนเทศที่สำคัญมากที่สุดคือ ประเภทของงานที่ทำ เช่น ความแตกต่างระหว่างนักวิจัยและผู้สอน ทำให้ทั้งสองกลุ่มมีความต้องการสารสนเทศที่ต่างกัน โดยลินและการ์วี ให้เหตุผลว่าเป็นเพราะนักวิจัยมีความต้องการสารสนเทศมากกว่าผู้ไม่ทำงานวิจัย โกลด์เบอร์ก (Goldberg, quoted in Lin and Garvey 1972 : 8) ได้สนับสนุนว่า นักวิจัยต้องการใช้เอกสารที่ทันสมัยมากกว่าผู้ปฏิบัติงานที่ไม่ได้ทำวิจัย ปัจจัยอีกประการที่ก่อให้เกิดความต้องการสารสนเทศแตกต่างกันในกลุ่มนักวิทยาศาสตร์และนักเทคโนโลยีคือ สาขาวิชาที่บุคคลนั้นกำลังทำงานอยู่ ดังเช่นที่โกลด์เบอร์ก (Goldberg, quoted in Lin and Garvey 1972 : 10) สังเกตจากการศึกษาชาวรัสเซีย พบว่า นักสังคมศาสตร์ชาวรัสเซีย ต้องการใช้วัสดุจากห้องสมุดบ่อยครั้งมากกว่านักวิชาการสาขาอื่น ซึ่งผลที่พบนี้สอดคล้องกับที่ การ์วี (Garvey, quoted in Lin and Garvey 1972 : 10) พบว่า มีความต้องการสารสนเทศแตกต่างกันไปตามสาขาวิชาที่สังเกตจากนักสังคมศาสตร์ชาวสหรัฐ

สำหรับมูลเหตุจูงใจ ที่ก่อให้เกิดความต้องการสารสนเทศนั้น ลินและการ์วี (Lin and Garvey 1972) สรุปรว่า เกิดจากการหาสารสนเทศมาใช้ได้ง่าย ดังเช่นนักวิจัยของโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ที่ซีราคิวส์ (School of Library science at syracuse) ซึ่งศึกษาถึงบริการค้นสาระสังเขปทางจิตวิทยาที่มหาวิทยาลัยซีราคิวส์ (Syracuse University Psychological Abstract Retrieval Service = SUPARS) พบผลว่าผู้ใช้จำนวนมากพยายามใช้ระบบค้นหาที่เพิ่งพัฒนานี้ เพราะใช้เองได้ง่ายและจากการศึกษาของนักสังคมศาสตร์ในประเทศอังกฤษ สนับสนุนว่าการหาวัสดุและบริการห้องสมุดที่ใช้ได้ง่าย เป็นสิ่งช่วยส่งเสริมให้มีความต้องการและการใช้สารสนเทศ (Lin, quoted in Lin and Garvey 1972 : 10)

การศึกษาเกี่ยวกับประเภทของข้อสนเทศที่ต้องการ ลินและการ์วี (Lin and Garvey 1972 : 11) กล่าวว่า มีงานวิจัยจำนวนมากที่สำรวจความต้องการช่องทางนำส่งข้อสนเทศ อันได้แก่ สิ่งอำนวยความสะดวกของห้องสมุด โสตทัศนอุปกรณ์ โปรแกรมการฝึกหัด เป็นต้น และมีงานวิจัยจำนวนน้อยที่ศึกษาถึงลักษณะของวัสดุต่าง ๆ ดังตัวอย่างเช่น เพรสคอต (Prescott, quoted in Lin and Garvey 1972 : 11) ศึกษาความสนใจและความต้องการ เทปเสียง และโสตทัศนวัสดุ ของนักจิตวิทยา พบผลว่ามีผู้ตอบร้อยละ 75 ต้องการเทปเสียง ถ้าหามาใช้ได้ง่าย และเมื่อจัดลำดับความชอบใช้ช่องทางนำส่งข้อสนเทศต่าง ๆ ของนักจิตวิทยา พบว่า นักจิตวิทยา ชอบพบปะกับตัวคนใช้เองมากที่สุด รองลงมาชอบใช้วีดิโอเทป ภาพยนตร์ เทปเสียง หนังสือและคู่มือ และ วารสารและสาระสิ่งเชป ตามลำดับ นอกจากนี้ โครงการสำรวจความต้องการข้อสนเทศสาขา สังคมศาสตร์ (Investigation into Information Requirements of the Social Sciences = INFROSS) โดยกลุ่มห้องสมุดมหาวิทยาลัยบาธ ในประเทศอังกฤษ (Bath University Library Group in England) ศึกษาความต้องการและการใช้หนังสืออ้างอิง ดัชนี สารระสังเขป บัตรรายการของห้องสมุด และบรรณานุกรม รวมทั้งศึกษาการใช้ห้องสมุด ไลน์ (Line, quoted in Lin and Grvey 1972 : 11) วิจัยพบว่า นักสังคมศาสตร์ชาวอังกฤษ นิยมใช้บริการข่าวสารทันสมัย (current awareness service) มากกว่าจะใช้วิธีค้นหา ข้อสนเทศโดยตรงส่วนโกลด์เบอร์ก (Goldberg, quoted in Lin and Garvey 1972 :11) ศึกษาพบว่า นักวิทยาศาสตร์ชาวรัสเซีย ต้องการใช้ช่องทางนำส่งข้อเทศอย่างเป็นทางการ เช่น หนังสือ วารสาร เอกสาร และห้องสมุด เป็นต้น

นอกเหนือจากงานวิจัยที่เกี่ยวกับความต้องการข้อสนเทศแล้ว ลินและการ์วี (Lin and Garvey 1972 : 19) ยังได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้ข้อสนเทศของนักวิทยาศาสตร์ และนักเทคโนโลยีโดยให้ข้อสรุปเกี่ยวกับการใช้ข้อสนเทศไว้สองประการ ประการแรก เกี่ยวข้องกับ วัสดุห้องสมุดและสิ่งพิมพ์ปฐมภูมิ ตลอดจน การสื่อสารระหว่างบุคคล และการสื่อสารอย่างไม่เป็น- ทางการ ประการที่สอง การใช้ข้อสนเทศทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของบุคคลทั่วไป

เกี่ยวกับการใช้สิ่งพิมพ์ปฐมภูมิและช่องทางนำส่งข้อเทศ มีงานวิจัยที่น่าสนใจสาม เรื่อง เรื่องแรกได้แก่ โครงการสำรวจความต้องการใช้ข้อสนเทศสาขาสังคมศาสตร์ (INFROSS project) เรื่องที่สองคือ การสำรวจผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาต่าง ๆ ในสหภาพโซเวียต และ เรื่องที่สาม ศึกษาการอ่านและการวิจัยของนักวิทยาศาสตร์และนักศึกษาสาขา เกษตรศาสตร์ในประเทศเนเธอร์แลนด์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

โครงการสำรวจความต้องการใช้ข้อสนเทศสาขาสังคมศาสตร์ (INFROSS project) ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการและการใช้ข้อสนเทศจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักวิจัยสาขาสังคมศาสตร์ในประเทศอังกฤษ จำนวน 2,602 คน ได้รับแบบสอบถามคืนมา 1,089 คน พบผลว่า วารสารและหนังสือ เป็นช่องทางนำส่งข้อสนเทศอย่างเป็นทางการที่นักสังคมศาสตร์ชาวอังกฤษใช้บ่อยมากที่สุดในการทำวิจัย รองลงมาใช้สิ่งพิมพ์รัฐบาล รายงานการประชุม รายงานการวิจัย และรายงานพิมพ์จากคอมพิวเตอร์ ตามลำดับ สำหรับช่องทางนำส่งข้อสนเทศอย่างไม่เป็นทางการนั้น นักสังคมศาสตร์ชาวอังกฤษ ใช้การติดต่อกับเพื่อนร่วมงานหรือผู้เชี่ยวชาญในสถาบันเดียวกันมากที่สุดในการทำวิจัย รองลงมาใช้การเข้าร่วมประชุม สำหรับวิธีที่จะเข้าถึงงานวิจัยปฐมภูมิที่สนใจได้ทันตามความต้องการคือ การใช้บรรณารักษ์ และรายการอ้างอิงในหนังสือหรือวารสาร มากที่สุด รองลงมาใช้ที่ปรึกษา (consultants) สารระสังเขปหรือดัชนี และเพื่อนร่วมงานในสถาบันเดียวกัน ลินและการ์วี (Lin and Garvey 1972 : 20) กล่าวว่า สิ่งที่น่าสังเกตคือ ผู้ตอบร้อยละ 39 ตอบว่าไม่ใช้บัตรรายการของห้องสมุดเลย และไม่ทราบว่า มีเหตุผลใด นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้ที่สะสมหนังสือส่วนตัวเป็นจำนวนมาก จะเป็นผู้ใช้ห้องสมุดบ่อยมากตามไปด้วย และอายุของผู้ตอบแบบสอบถาม มีความสัมพันธ์กับความพอใจใช้ห้องสมุด กล่าวคือ ผู้ตอบที่มีอายุมาก มีความพอใจในการใช้ห้องสมุดมาก เกี่ยวกับการมอบหน้าที่ให้นักสารนิเทศค้นหาข้อสนเทศให้ นั้น ผู้ตอบนิยมมอบหน้าที่ให้นักสารนิเทศค้นหาข้อสนเทศย้อนหลัง มากกว่าจะให้ค้นหาข้อสนเทศที่ทันสมัยให้ สำหรับการให้ช่องทางนำส่งข้อสนเทศอย่างไม่เป็นทางการ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามได้รับประโยชน์จากการเข้าประชุมเพื่อติดตามข้อสนเทศใหม่ ๆ โดยใช้ประโยชน์จากบทความที่เสนอในการประชุม และจากการอภิปรายอย่างไม่เป็นทางการ ได้มากเท่า ๆ กัน

งานวิจัยเรื่องที่สอง เกี่ยวกับการใช้ข้อสนเทศ โกลด์เบิร์ก (Goldberg, quoted in Lin and Garvey 1972 : 21) ศึกษา นักสังคมศาสตร์ชาวรัสเซียจำนวน 1,350 คน และสำรวจจากห้องสมุดอีก 2,670 คน พบผลว่า หนังสือและวารสารคือสิ่งพิมพ์ที่ผู้ตอบต้องการใช้จากห้องสมุดมากที่สุด นอกจากนี้ยังพบว่า นักสังคมศาสตร์ในสหภาพโซเวียต ใช้ห้องสมุดบ่อยมากกว่า นักวิชาการในสาขาอื่น ๆ กล่าวคือ นักสังคมศาสตร์ร้อยละ 65 ใช้ห้องสมุดอย่างน้อยสัปดาห์ละครั้ง ซึ่งนักวิชาการสาขาอื่นใช้เพียงร้อยละ 59 และในการใช้ห้องสมุดแต่ละครั้งนั้น ผู้ตอบร้อยละ 75 ใช้เวลานาน 2-7 ชั่วโมง สำหรับงานวิจัยเรื่องที่สามคือ การสำรวจนักวิทยาศาสตร์สาขาเกษตรศาสตร์ในประเทศเนเธอร์แลนด์ โดยฮาลาซี (Halaszi, quoted in Lin and Garvey 1972 : 22) ใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากอาจารย์ 459 คน และนักศึกษา 205 คน เพื่อพิจารณาถึง

ความถี่ในการเข้าใช้ห้องสมุด ประเภทของวรรณกรรมที่ใช้ตามลำดับ อายุของวรรณกรรมที่ใช้ สื่อที่ใช้ สืบค้นหาวรรณกรรม ความช่วยเหลือที่ได้รับ ตลอดจนความสำเร็จในการค้นหาวรรณกรรม และ การใช้ช่องทางนำส่งข้อสนเทศอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ แต่เนื่องจากต้นฉบับเป็นภาษา ดัทช์ ลินและการ์วี (Lin and Garvey 1972 : 22) จึงไม่ได้รายงานผลการวิจัยไว้

จากผลการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับความต้องการและการใช้ข้อสนเทศ ที่พบว่า นักวิชาการในสาขาต่างกัน จะใช้ช่องทางนำส่งข้อสนเทศที่ต่างกันนั้น ลินและการ์วี (Lin and Garvey 1972 : 22) ยังพบผลอีกว่าการใช้ช่องทางนำส่งข้อสนเทศภายในกลุ่มผู้ใช้สาขาวิชาเดียวกันมีความแตกต่างกัน ดังผลการวิจัยนักศึกษาปริญญาโท กับอาจารย์ในสาขาจิตวิทยาในสหรัฐ พบผลว่า การใช้ ข้อสนเทศระหว่างนักศึกษาปริญญาโท กับอาจารย์ในสาขาจิตวิทยา มีความแตกต่างกันบางประการ เช่น อาจารย์นิยมใช้วารสารวิชาชีพ มากกว่านักศึกษา ส่วนนักศึกษาใช้หนังสือตำรา และการสนทนากับอาจารย์ มากกว่า สำหรับอาจารย์นั้น ได้รับประโยชน์จากการประชุมทางวิชาชีพมากกว่านักศึกษา กล่าวโดยสรุปคือ อาจารย์ใช้วารสารและการประชุมทางวิชาชีพ บ่อยครั้งมากกว่านักศึกษาปริญญาโท ที่ใช้การสนทนากับอาจารย์และตำราเรียน

ความต้องการและการใช้ข้อสนเทศของกลุ่มบุคคลทั่วไป

สำหรับความต้องการและการใช้ข้อสนเทศของกลุ่มบุคคลทั่วไป เดอร์วิน (Derwin, quoted in Kochen and Donohue 1976 : 19-38) กล่าวว่า บุคคลทั่วไปต้องการข้อสนเทศ เพื่อแก้ปัญหาประจำวันซึ่งสรุปได้ 19 ประการอันได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับเพื่อนบ้าน การบริโภค ที่อยู่-อาศัย การบำรุงรักษาบ้าน การศึกษา สุขภาพ การเดินทาง การพักผ่อน การเงิน สวัสดิการสังคม ปัญหาเชื้อชาติ การดูแลเด็ก การวางแผนครอบครัว กฎหมายต่างๆ อาชญากรรมและความปลอดภัย การย้ายถิ่นฐาน การทหาร การเมืองและเรื่องเบ็ดเตล็ด ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัย การใช้ข้อสนเทศของบุคคลทั่วไปอีกสองเรื่อง เรื่องแรกคืองานวิจัยของ คิงและปาลเมอร์ (King and Palmour 1981 : 71-75) ซึ่งพบผลตรงกันว่า บุคคลทั่วไป 2,500 ครอบครัวในเมืองต่างๆ หกเมืองของรัฐนิวอิงแลนด์ ต้องการข้อสนเทศเพื่อแก้ปัญหาประจำวันสี่ประการ อันได้แก่ปัญหา ด้านการเงิน สุขภาพ การศึกษา และการเมือง งานวิจัยอีกเรื่องคือ วิลเลียมสันและสเตย์เนอร์ (Williamson and stayner 1981) ได้ศึกษาความต้องการใช้ข้อสนเทศของคนชราเมืองริงวูด พบผลว่า คนชราต้องการข้อสนเทศเกี่ยวกับการเดินทาง ที่อยู่อาศัย สุขภาพและโภชนาการ การรักษา และดูแลบ้าน สวัสดิการสังคม การรักษาและซ่อมแซมบ้าน และความสัมพันธ์ของครอบครัว สำหรับ

แหล่งข้อสนเทศที่บุคคลทั่วไปต้องการใช้แก้ปัญหาประจำวันนั้น เดอร์วิน พบว่า ส่วนใหญ่นิยมติดต่อพบปะพูดคุยและขอคำแนะนำจากเพื่อน ครอบครัว และญาติ ซึ่งนับว่าเป็นแหล่งบุคคลที่ใช้บ่อยที่สุดในการแก้ปัญหาทุกด้าน นอกจากนี้ยังพบว่า โทรทัศน์เป็นสื่อมวลชนที่บุคคลในวัยผู้ใหญ่ใช้มากที่สุดสำหรับผู้มีการศึกษานิยมใช้ข้อสนเทศจากองค์การวิชาชีพ และกฎหมาย ในการแก้ปัญหา ทั้งนี้ เดอร์วินสรุปว่า ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับการใช้ข้อสนเทศ โดยพบผลจากการวิจัยของโบวส์ (Bowes 1971) รอตเตอร์ (Rotter 1966) และซีเมน (Seemen 1966) ว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับการค้นหาข้อสนเทศจากแหล่งที่สามารถแก้ปัญหาให้แก่บุคคล (Dervin, quoted in Kochen and Donohue 1976 : 31-32) ส่วนคิงและปาลเมอร์ (King and Palmer 1981 : 75-79) พบว่า บุคคลทั่วไปใช้ประสบการณ์ของตนเองในการแก้ปัญหาประจำวันมากที่สุด รองลงมาใช้การปรึกษากับเพื่อน เพื่อนบ้าน และนักวิชาการ ผลการวิจัยที่น่าสนใจอีกประการคือ บุคคลทั่วไปใช้ทรัพยากรจากห้องสมุดในการแก้ปัญหาประจำวันในอัตราน้อย โดยชาวนิวอิงแลนด์ให้เหตุผลว่า ที่ไม่ใช่ห้องสมุดนั้น เป็นเพราะไม่คิดว่าห้องสมุดจะช่วยเหลือเขาได้ตลอดจนเขาได้รับข้อสนเทศจากแหล่งอื่นเพียงพอแล้ว สำหรับผลการวิจัยแหล่งข้อสนเทศที่คนชราใช้แก้ปัญหา พบว่าคนชราใช้การติดต่อกับบุคคลในครอบครัว เพื่อน เพื่อนบ้าน ตลอดจนใช้สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ด้วย

สำหรับกลุ่มบุคคลที่ทำงานในวงการอุตสาหกรรม แจคสัน (Jackson 1981) ให้ความสำคัญเกี่ยวกับความสำคัญของข้อสนเทศที่มีต่อบุคคลในวงการอุตสาหกรรมว่า ผู้บริหาร ต้องการข้อสนเทศที่มีคุณภาพเพื่อใช้ในการตัดสินใจดำเนินการ หรือใช้แก้ปัญหาต่าง ๆ ข้อสนเทศที่ใช้ มีทั้งข้อสนเทศภายในบริษัท และข้อสนเทศที่ได้จากภายนอกบริษัท ข้อสนเทศภายในบริษัทได้แก่ ข้อมูลการวิจัย ข้อมูลการตลาด ข้อมูลที่เป็นตัวเลข ตลอดจนจดหมายโต้ตอบ ส่วนข้อสนเทศภายนอกบริษัทได้แก่ วารสาร เอกสาร นามานุกรม เรื่องราวของกลุ่มแข่งขัน และสิทธิบัตร เป็นต้น นอกจากนี้ แจคสัน (Jackson 1981 : 28) ได้ชี้ให้เห็นว่ากลุ่มผู้ใช้ข้อสนเทศในวงการอุตสาหกรรมมีหลายระดับคือ ระดับผู้เชี่ยวชาญเฉพาะวิชา (Subject expert) ซึ่งต้องการข้อสนเทศที่มีเนื้อหาแบบรวบยอด กลุ่มผู้ใช้ระดับสูง (topman) ต้องการข้อสนเทศด้านผลผลิตของบริษัทอื่น ๆ และขนาดของตลาดสินค้า ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ข้อสนเทศที่ผู้ใช้ต้องการ แตกต่างไปตามระดับงานที่ผู้บริหารรับผิดชอบอยู่

ความต้องการและการใช้ข้อสนเทศของนักศึกษาและคณาจารย์

ในการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาผู้ใช้ที่เป็นกลุ่มนักศึกษาและคณาจารย์ ในต่างประเทศพบว่ามีงานวิจัยหลายรายการที่ศึกษาเฉพาะการใช้ห้องสมุดของนักศึกษาและคณาจารย์แต่ละสถาบันการศึกษา ส่วนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความต้องการและการใช้ข้อสนเทศของนักศึกษานั้น พบเพียงเรื่องเดียว คืองานวิจัยความต้องการและการใช้ข้อสนเทศของนักศึกษาระดับปริญญาตรีโปลีเทคนิค โดยแบลคกี้และสมิท (Blackie and Smith 1981) พบผลว่า นักศึกษาต้องการข้อสนเทศเพื่อการสัมมนา และการอ่านที่เกี่ยวกับรายวิชาต่าง ๆ ที่อาจารย์ผู้สอนกำหนด ส่วนแหล่งข้อสนเทศที่นักศึกษานิยมใช้คือ ห้องสมุดภายในมหาวิทยาลัย ทรัพยากรของภาควิชา ห้องสมุดอื่น ๆ ภายนอกมหาวิทยาลัย และใช้แหล่งข้อสนเทศตัวบุคคลอื่นได้แก่ นักศึกษาชั้นปีที่สูงกว่า เป็นต้น

สำหรับงานวิจัยความต้องการและการใช้ห้องสมุดของนักศึกษาและคณาจารย์ แต่ละสถาบันการศึกษามีหลายเรื่องด้วยกันเช่น รซาซาและโมเรียตี (Rzasa and Moriarty 1970) ศึกษาความต้องการของผู้ใช้ห้องสมุดมหาวิทยาลัยเพอร์ดู (Purdue university) พบว่านักศึกษาปริญญาตรี กว่าร้อยละ 50 ใช้ตำราส่วนตัวในการทำการบ้าน นักศึกษาปริญญาโท กว่าร้อยละ 65 ใช้ห้องสมุดเพื่อค้นหาและอ่านวัสดุที่ใช้กับวิชาเรียน ทั้งนี้ นักศึกษาปริญญาโทนิยมใช้วารสารวิชาการ เช่นเดียวกับกลุ่มคณาจารย์ สำหรับทรัพยากรห้องสมุดที่นักศึกษาปริญญาตรี นักศึกษาปริญญาโท และคณาจารย์ ต้องการใช้เหมือนกันคือหนังสือจองและหนังสืออ้างอิง

ฟอร์ด (Ford 1973 : 99) กล่าวว่าคณาจารย์และนักวิจัยมีความสนใจกว้างกว่า นักศึกษานอกจากนี้ จากสถิติการยืมหนังสือซึ่งแบ่งไว้ตามหมวดหมู่หนังสือ ปรากฏว่าครึ่งหนึ่งของหนังสือที่คณาจารย์ยืมออกเป็นสาขาวิชาที่เปิดสอน มากกว่าสาขาวิชาเฉพาะที่คณาจารย์ถนัด รซาซาและโมเรียตี (Rzasa and Moriarty 1970) พบข้อสรุปเช่นเดียวกันคือ คณาจารย์ร้อยละกว่า 50 ของมหาวิทยาลัยเพอร์ดูใช้ห้องสมุดเพื่อค้นคว้าสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ มาปรับปรุงความก้าวหน้าด้านการสอนของตนเอง รองลงมาใช้เพื่อการวิจัย (ร้อยละ 21)

งานวิจัยเกี่ยวกับการใช้ห้องสมุดของคณาจารย์อีกสอง เรื่องที่พบการวิจัยต่างกันออกไปคือ พีสเชล (Peschl 1979 : 2329 A) ศึกษาการใช้ห้องสมุดของคณาจารย์มหาวิทยาลัยนอร์ธ โคโลราโด พบว่า คณาจารย์ร้อยละ 71 เข้าใช้ห้องสมุดสัปดาห์ละสามครั้ง โดยมีวัตถุประสงค์

เพื่อใช้วัสดุห้องสมุดและขอความช่วยเหลือจากบรรณารักษ์ ร้อยละ 21 ใช้ห้องสมุดสัปดาห์ละสามครั้ง เพื่อศึกษาเอกสารส่วนตัว บริการห้องสมุดที่ใช้มากที่สุดคือบริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า บริการยืมหนังสือ และบริการสิ่งพิมพ์รัฐบาล บริการที่ใช้ น้อยที่สุดคือ บริการเกี่ยวกับทรัพยากรพิเศษ แผนที่ และบริการทรัพยากรเพื่อการศึกษา ส่วนการวิจัยของลอลลี (Lolley 1978 : 1172 A) พบว่าคณาจารย์วิทยาลัยทาร์เรนท์ (Tarrant County Junior Collage) ใช้สิ่งพิมพ์ของห้องสมุดน้อยกว่าสิ่งพิมพ์ส่วนตัวหรือของภาควิชา เพราะหลักสูตรที่สอนเกี่ยวข้องกับทักษะ วัสดุที่ใช้ จึงควรอยู่ที่ห้องเรียนหรือห้องปฏิบัติการมากกว่าอยู่ที่ห้องสมุด

สำหรับงานวิจัยเกี่ยวกับความพอเพียงของทรัพยากรและบริการในห้องสมุดมหาวิทยาลัยนั้น อฮอร์ (Ashoor 1979 : 4567 A) ศึกษาทัศนคติของคณาจารย์และนักศึกษาที่มีต่อความพอเพียงของทรัพยากรและบริการในห้องสมุดมหาวิทยาลัยสามแห่งในประเทศซาอุดีอาระเบียคือ มหาวิทยาลัยปิโตรเลียมแอนด์มินิเอร์อลส์ (University of Petroleum and Minerals) มหาวิทยาลัยริยาดห์ (University of Riyadh) และมหาวิทยาลัยคิง อับดุล อาซิซ (King Abdul Aziz University) พบผลว่าทรัพยากรและบริการของห้องสมุดมหาวิทยาลัยทั้งสามแห่งมีไม่พอเพียงกับความต้องการของคณาจารย์และนักศึกษา นอกจากนี้คณาจารย์และนักศึกษาของมหาวิทยาลัยสองแห่งคือ มหาวิทยาลัยริยาดห์ และคิง อับดุล อาซิซ ให้ความเห็นว่า ห้องสมุดยังขาดบรรณารักษ์ที่มีความรู้ในการจัดบริการให้พบกับความต้องการของผู้ใช้ห้องสมุด นอกจากนี้ งานวิจัยของโบซิโม (Bozimo 1983 : 123-135) ซึ่งสำรวจความต้องการทรัพยากรห้องสมุดของคณาจารย์และนักศึกษาศรีญาโทในมหาวิทยาลัยหกแห่งของประเทศไนจีเรีย พบว่าทรัพยากรที่ห้องสมุดมีอยู่นั้นเพียงพอสำหรับการสอนมากกว่าวิจัย ส่วนบัคด์และดิคาร์โล (Budd and Dicarlo 1982) ได้ประเมินผลผู้ใช้ห้องสมุดมหาวิทยาลัยสองแห่งคือ มหาวิทยาลัยนอร์ธอีสต์ลุยเซียนา และ เซาท์อีสต์ลุยเซียนา พบผลว่าคณาจารย์ของทั้งสองมหาวิทยาลัย พึงพอใจในการใช้ทรัพยากรห้องสมุดน้อยกว่าบริการของห้องสมุด โดยเฉพาะบริการที่บรรณารักษ์ตั้งใจช่วยเหลือ เมื่อต้องการค้นหาทรัพยากรห้องสมุด นอกจากนี้คณาจารย์ที่มหาวิทยาลัยนอร์ธอีสต์ลุยเซียนา ต้องการให้ห้องสมุดเป็นสถานที่คณาจารย์ใช้ทำวิจัยและผลิตสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ด้วย สำหรับประเภทของทรัพยากรห้องสมุดที่คณาจารย์ใช้มาก พบตรงกันกับงานวิจัยของโบซิโม (Bozimo 1982) และรซาสาและโมเรียตี (Rzasa and moriarty 1970) คือ คณาจารย์นิยมใช้วารสารวิชาการ

นอกจากผลงานวิจัยเกี่ยวกับการใช้ห้องสมุดและความพอเพียงของทรัพยากรห้องสมุดแล้วยังมีการวิจัยถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อทัศนคติและการใช้ห้องสมุดของคณาจารย์ ดังเช่นงานวิจัยของ เดวิสและเบนทลีย์ (Davis and Bentley 1979) ซึ่งศึกษาทัศนคติและการใช้ห้องสมุดของคณาจารย์ในสถาบันการศึกษาชั้นสูง 3 แห่งคือ มหาวิทยาลัยวอร์เซสเตอร์ รัฐแมสซาชูเซตส์ วิทยาลัยโฮลี ครอส ในมหาวิทยาลัยคลาร์ค และสถาบันโพลีเทคนิควอร์เซสเตอร์ พบผลว่าสาขาวิชา ตำแหน่งทางวิชาการ และระยะเวลาที่สอนในสถาบันการศึกษา มีความสัมพันธ์กับทัศนคติและการใช้ห้องสมุด กล่าวคือ คณาจารย์สาขาวิทยาศาสตร์ ร้อยละ 85.7 คิดว่าประสบผลสำเร็จในการค้นหาเรื่องที่ต้องการ มากกว่า คณาจารย์สาขามนุษยศาสตร์ และสาขาสังคมศาสตร์ (ร้อยละ 68.2 และ 52.1 ตามลำดับ) ทั้งนี้เพราะวรรณกรรมทางวิทยาศาสตร์มีมากกว่า โดยเฉพาะวารสารวิชาการสาขาวิทยาศาสตร์ เกี่ยวกับตำแหน่งทางวิชาการพบว่าศาสตราจารย์ ร้อยละ 90.3 คิดว่าประสบผลสำเร็จในการค้นหาเรื่องที่ต้องการมากกว่ารองศาสตราจารย์และผู้ช่วยศาสตราจารย์ตามลำดับ (ร้อยละ 70.4 และ 53.6) ทั้งนี้เพราะ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ มีแรงกดดันในการผลิตงานวิจัย และต้องการห้องสมุดที่มีความพร้อมมาก จึงคิดว่าตนประสบความสำเร็จในการค้นหาเรื่องที่ต้องการได้น้อย สำหรับระยะเวลาที่สอน พบว่า อาจารย์ที่สอนนาน 7 ปีขึ้นไป ร้อยละ 85.7 คิดว่าประสบผลสำเร็จในการค้นหาเรื่องที่ต้องการ และเห็นความสำคัญในการใช้ห้องสมุด มากกว่าอาจารย์ใหม่ที่สอนมานานไม่เกิน 6 ปี (ร้อยละ 55.5) ทั้งนี้เพราะอาจารย์ใหม่ยังไม่คุ้นเคยกับห้องสมุดและบริการต่าง ๆ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ เนลสัน (Nelson 1974) ที่พบว่าอาจารย์ที่สอนมานานกว่า แสดงความตระหนักในการใช้บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้ามากกว่าอาจารย์ที่สอนมานานน้อยกว่า

การศึกษาผู้ใช้ข้อสนเทศในประเทศไทย

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาผู้ใช้ข้อสนเทศในประเทศไทยพบว่ามีการศึกษาความต้องการของผู้ใช้ห้องสมุดประเภทต่าง ๆ เช่น ห้องสมุดประชาชน ห้องสมุดเฉพาะ ห้องสมุดโรงเรียน ห้องสมุดวิทยาลัย ห้องสมุดมหาวิทยาลัยกลุ่มผู้ใช้ของแต่ละห้องสมุดย่อมต่างกันไปตามประเภทของห้องสมุด กล่าวคือ ผู้ใช้ห้องสมุดประชาชนจะมีทุกเพศ วัย ระดับการศึกษา อาชีพ ผู้ใช้ห้องสมุดเฉพาะ คือผู้มีอาชีพที่เกี่ยวข้องเฉพาะวิชา เช่น ผู้ใช้ห้องสมุดด้านการแพทย์ มีอาชีพหรือการศึกษาทางการแพทย์และสาธารณสุข เป็นต้น ผู้ใช้ห้องสมุดโรงเรียนได้แก่ครูคณาจารย์ และนักเรียนในโรงเรียนนั้น สำหรับผู้ใช้ห้องสมุดวิทยาลัยและห้องสมุดมหาวิทยาลัยได้แก่ นักศึกษา

คณาจารย์ ตลอดจนข้าราชการของวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย จะเห็นได้ว่าการศึกษาผู้ใช้ในประเทศไทย นิยมศึกษาการใช้ห้องสมุดแต่ละแห่ง มากกว่าจะศึกษาความต้องการและการใช้ข้อสนเทศตามที่ปรากฏในการศึกษาผู้ใช้ข้อสนเทศในต่างประเทศ ดังจะเห็นได้จากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเฉพาะกลุ่มผู้ใช้ห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทย ต่อไปนี้คือ

ความต้องการและการใช้ห้องสมุดของนักศึกษาในมหาวิทยาลัย

งานวิจัยเกี่ยวกับความต้องการและการใช้ห้องสมุดของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยมีหลายเรื่องด้วยกัน ซึ่งพบว่า ผู้วิจัยนิยมศึกษาถึงความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อความสำคัญของห้องสมุด อัตราความถี่ในการใช้ห้องสมุด เวลาที่ผู้ใช้ชอบใช้ วิธีค้นหาหนังสือ ประเภทของหนังสือที่ใช้มากที่สุด การใช้บริการและปัญหาในการใช้ห้องสมุด ดังงานวิจัยของ จิฤติ ปิงตระกูล (2522) สำนวนความต้องการในการใช้บริการห้องสมุดของนิสิตนักศึกษาปริญญาตรีคณะวิทยาศาสตร์ของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย 5 แห่งคือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยศิลปากร และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ทัศนาศ หาดใหญ่ (2520) ศึกษาเรื่องการใช้บริการห้องสมุดของอาจารย์และนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ผลิวัลย์ ร่องสวัสดิ์ (2520) ศึกษาความสนใจในการอ่านและการใช้ห้องสมุดคณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ปีการศึกษา 2519 ละอองกาญจน์ สุริชัยพาณิชย์ (2520) ศึกษาเรื่องบริการห้องสมุดมหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่ให้แก่ นักศึกษา วนิตา จินตนาอนุรัตน์ (2523) ศึกษาปัญหาการใช้บริการห้องสมุดกลางของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วรสิริ ธรรมประดิษฐ์ (2524) ศึกษาความสนใจในการอ่านและการใช้ห้องสมุดของนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า วิทยาเขตเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง และ สุธันนี กี่ศิริ (2520) สำนวนการอ่านของนิสิตชั้นปีที่ 3 และปีที่ 4 คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งผลการวิจัยมีทั้งสอดคล้องและแตกต่างกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้คือ

เกี่ยวกับความสำคัญของห้องสมุด นักศึกษามีความเห็นที่ ห้องสมุดมีความสำคัญต่อการศึกษามาก (ผลิวัลย์ ร่องสวัสดิ์ 2520 ; ละอองกาญจน์ สุริชัยพาณิชย์ 2520 ; วนิตา จินตนาอนุรัตน์ 2523 ; และวรสิริ ธรรมประดิษฐ์ 2524) ด้านอัตราความถี่ในการใช้ห้องสมุด นักศึกษาเข้าใช้ห้องสมุดมากกว่าสัปดาห์ละครั้ง (ทัศนาศ หาดใหญ่ 2520 ; ละอองกาญจน์ สุริชัยพาณิชย์ 2520 ; วนิตา จินตนาอนุรัตน์ 2523 วรสิริ ธรรมประดิษฐ์ 2524 ; และสุธันนี กี่ศิริ 2520) สำหรับเวลาที่ผู้ใช้ชอบใช้ห้องสมุด พบว่า นักศึกษาใช้ห้องสมุดในช่วงว่างระหว่างชั่วโมงเรียน

(จิตติ ปิงตระกุล 2522; วนิตา จินตนาอนุรัตน์ 2523 ; และวารลสิริ ธรรมประดิษฐ์ 2524) ซึ่งผลการวิจัยนี้ต่างจากผลการวิจัยของ ละอองกาญจน์ สุริชัยพาณิชย์ (2520) ที่พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยของแก่น ชอบใช้ห้องสมุดในวันที่ไม่มีชั่วโมงเรียน ด้านการค้นหานั่งสือในห้องสมุด พบว่า นักศึกษาส่วนมากใช้บัตรรายการเป็นคู่มือช่วยค้น (จิตติ ปิงตระกุล 2522 ; ทศนา หาญพล 2520 ; ผลิวัลย์ รongสวัสดิ์ 2520 ; ละอองกาญจน์ สุริชัยพาณิชย์ 2520 และวณิตา จินตนาอนุรัตน์ 2523) แต่ผลการวิจัยของสุธันนี กี่ศิริ (2520) แตกต่างออกไปคือ พบว่านิสิตชั้นปีที่ 3 และปีที่ 4 คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ชอบค้นหาหนังสือตามชั้นมากกว่าใช้บัตรรายการ เกี่ยวกับประเภทของหนังสือที่ใช้มากที่สุดพบว่า นักศึกษาใช้หนังสือวิชาการทั่วไป มากที่สุด (ทศนา หาญพล 2520 ; ละอองกาญจน์ สุริชัยพาณิชย์ 2520 ; วนิตา จินตนาอนุรัตน์ 2523 ; วรลสิริ ธรรมประดิษฐ์ 2524 ; และสุธันนี กี่ศิริ 2520) ในเรื่องการใช้บริการ พบว่านักศึกษาใช้บริการยืม-คืนหนังสือมากที่สุด (จิตติ ปิงตระกุล 2522 ; ผลิวัลย์ รongสวัสดิ์ 2520 ; ละอองกาญจน์ สุริชัยพาณิชย์ 2520 ; วนิตา จินตนาอนุรัตน์ 2523 ; และสุธันนี กี่ศิริ 2520) สำหรับปัญหาในการใช้ห้องสมุดพบว่า สิ่งพิมพ์ของห้องสมุดมีไม่เพียงพอกับความต้องการของนักศึกษา (จิตติ ปิงตระกุล 2522 ; ทศนา หาญพล 2520 ; ผลิวัลย์ รongสวัสดิ์ 2520 ; ละอองกาญจน์ สุริชัยพาณิชย์ 2520 ; และวารลสิริ ธรรมประดิษฐ์ 2524) นอกจากนี้ วนิตา จินตนาอนุรัตน์ (2523) พบว่านักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีปัญหาเกี่ยวกับหนังสือเล่มที่ต้องการมีผู้อื่นยืมไปเสียก่อน

สำหรับการศึกษาความต้องการและการใช้ห้องสมุดของคณาจารย์ในมหาวิทยาลัยพบว่า มีการศึกษาใน 3 วัตถุประสงค์คือ การใช้บริการและทรัพยากรห้องสมุดเพื่อการสอน เพื่อการวิจัย และเพื่อการเขียนตำรา ดังจะกล่าวถึงต่อไปนี้

การใช้ห้องสมุดของคณาจารย์ในมหาวิทยาลัยเพื่อการสอน

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้ห้องสมุดของคณาจารย์ในมหาวิทยาลัย พบว่า คณาจารย์ นิยมใช้ห้องสมุดเพื่อวัตถุประสงค์ในการเตรียมการสอน ดังงานวิจัยเกี่ยวกับการใช้ห้องสมุดของ ฌีณา สวัสดิ์สรรพ (2522) ซึ่งสำรวจการใช้ทรัพยากรห้องสมุดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อประกอบการสอนของคณาจารย์ ทศนา หาญพล (2520) ศึกษาการใช้บริการห้องสมุดของอาจารย์และนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ทศนีย์ ขวัญสุวรรณ (2521) สำรวจความต้องการในการใช้บริการห้องสมุดของอาจารย์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พะวงพิศ เทียนทิม (2524) ศึกษาปัญหาการใช้ห้องสมุดกลางของคณาจารย์มหาวิทยาลัยขอนแก่น และสุภา เพ็ญ วงศ์รัตนโต (2518)

ศึกษาความคิดเห็นของอาจารย์และนิสิตคณะครุศาสตร์ที่มีต่อบริการของห้องสมุดคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2517 จากการวิจัยดังกล่าวพบว่า คณาจารย์มหาวิทยาลัยใช้ห้องสมุดเพื่อค้นคว้าประกอบการสอนเป็นส่วนใหญ่ (ผิณา สวัสดิสิสรพ์ 2522 ; ทศนา หาญพล 2520 ; พะวงพิศ เทียนทิม 2524 ; และสุภาเพ็ญ วงศ์รัตนโต 2518) ห้องสมุดที่คณาจารย์เข้าใช้มีทั้งห้องสมุดกลางและห้องสมุดคณะที่ตนสอนอยู่ (ผิณา สวัสดิสิสรพ์ 2522 ; ทศนีย์ ขวัญสุวรรณ 2521 ; พิวพิศ เทียนทิม 2524 ; และสุภาเพ็ญ วงศ์รัตนโต 2518) โดยพบว่า คณาจารย์นิยมใช้ห้องสมุดคณะมากกว่าห้องสมุดกลาง (ทศนีย์ ขวัญสุวรรณ 2521 ; พะวงพิศ เทียนทิม 2524 ; และสุภาเพ็ญ วงศ์รัตนโต 2518) โดยให้เหตุผลประการหนึ่งว่า ห้องสมุดกลางอยู่ไกลจากที่ทำงาน

สำหรับการใช้ทรัพยากรและบริการในห้องสมุดเพื่อการสอนของคณาจารย์ พบผลว่า คณาจารย์ส่วนใหญ่นิยมใช้หนังสือวิชาการภาษาต่างประเทศ มากที่สุด (ทศนา หาญพล 2520 ; ทศนีย์ ขวัญสุวรรณ 2521 ; พะวงพิศ เทียนทิม 2524 ; และสุภาเพ็ญ วงศ์รัตนโต 2518) ซึ่ง ผิณา สวัสดิสิสรพ์ (2520) พบผลต่างออกไปว่า คณาจารย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ใช้วารสารภาษาต่างประเทศมากที่สุด ส่วนทรัพยากรที่คณาจารย์ใช้น้อยที่สุดได้แก่ จุลสาร กฤตภาค และโสตทัศนวัสดุ (ผิณา สวัสดิสิสรพ์ 2522 ; ทศนา หาญพล 2520 ; พะวงพิศ เทียนทิม 2524 ; และสุภาเพ็ญ วงศ์รัตนโต 2518) ด้านการใช้บริการของห้องสมุด พบว่าคณาจารย์ใช้บริการยืมและคืนหนังสือมากที่สุด (ทศนา หาญพล 2520 ; ทศนีย์ ขวัญสุวรรณ 2521 ; และพะวงพิศ เทียนทิม 2524) สำหรับปริมาณของทรัพยากรห้องสมุดที่ใช้ค้นคว้าประกอบการสอนทุกประเภทและทุกสาขาวิชาพบว่า มีจำนวนน้อย ไม่ทันสมัย และไม่เพียงพอกับความต้องการของคณาจารย์ (ผิณา สวัสดิสิสรพ์ 2522 ; ทศนา หาญพล 2520 ; ทศนีย์ ขวัญสุวรรณ 2521 ; พะวงพิศ เทียนทิม 2524 ; และสุภาเพ็ญ วงศ์รัตนโต 2518)

การใช้ห้องสมุดของคณาจารย์ในมหาวิทยาลัย เพื่อการวิจัย

คณาจารย์ในมหาวิทยาลัย นอกจากจะมีหน้าที่หลักด้านการสอนแล้ว การค้นคว้าวิจัย และการเขียนงานทางวิชาการ เป็นสิ่งสำคัญของคณาจารย์ ในอันที่จะค้นหาคำรู้ใหม่ มาส่งเสริมวิชาการที่สอน ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และจะ เป็นการสนองตอบภารกิจของมหาวิทยาลัย 4 ประการ กล่าวคือ สอน เพื่อผลิตบัณฑิตในสาขาวิชาการต่างๆ วิจัย เพื่อสร้างสรรค์ความก้าวหน้าทางวิชาการและการพัฒนาประเทศชาติ ตลอดจน เพื่อผลประโยชน์ในการสอน การให้บริการ ชุมชนและสังคม และการรักษาศิลปวัฒนธรรมของชาติ

เกี่ยวกับการใช้ห้องสมุดเพื่อประกอบการวิจัยของคณาจารย์ในมหาวิทยาลัย มีงานวิจัยหลายเรื่องด้วยกัน กล่าวคือ จารุพร สัทธาธิก (2515) ศึกษาปัญหาการใช้หนังสือและวัสดุในห้องสมุดเพื่อการวิจัยในประเทศไทย นवलลออ ไชยมงคล (2522) ศึกษาการใช้ทรัพยากรห้องสมุดเพื่องานเขียนและงานวิจัยทางการแพทย์ ไพสิน ไชยเสนะ (2517) ศึกษาปัญหาการใช้หนังสือและวัสดุห้องสมุด ประกอบการวิจัยวิชาการศึกษาในประเทศไทย ระหว่างปีการศึกษา 2510-2515 สุธิตรา เฟื่องวรรณะ (2524) ศึกษาการใช้ทรัพยากรห้องสมุด เพื่องานวิจัยและงานเขียนของคณาจารย์คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จากงานวิจัยดังกล่าว พบผลเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรห้องสมุดเพื่อการวิจัยว่า คณาจารย์ใช้หนังสือทั่วไปประกอบการวิจัยเป็นหลัก และใช้สิ่งพิมพ์ประเภทต่าง ๆ ประกอบ โดยใช้สิ่งพิมพ์ภาษาอังกฤษ มากกว่าภาษาไทย (จารุพร สัทธาธิก 2517; ไพสิน ไชยเสนะ 2517 ; และสุจิตรา เฟื่องวรรณะ 2524) แต่นवलลออ ไชยมงคล (2522) พบผลการวิจัยแตกต่างกันออกไป กล่าวคือ คณาจารย์คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่เคยทำงานเขียนและงานวิจัยมาแล้ว นิยมใช้ วารสารภาษาอังกฤษ ส่วนผู้ที่กำลังทำงานเขียนและงานวิจัยนั้น นิยมใช้หนังสืออ้างอิงภาษาอังกฤษ เป็นหลัก จึงสรุปได้ว่า ในการใช้ทรัพยากรห้องสมุดเพื่อการวิจัยนั้น คณาจารย์นิยมใช้สิ่งพิมพ์ อันได้แก่ หนังสือทั่วไป หนังสืออ้างอิง และวารสารภาษาอังกฤษมากกว่าภาษาไทย

การใช้ห้องสมุดของคณาจารย์ในมหาวิทยาลัยเพื่อการเขียนตำรา

การเขียนตำราประกอบการสอนของคณาจารย์ในมหาวิทยาลัย นับเป็นงานสำคัญงานหนึ่งในการที่จะผลิตเอกสารประกอบการเรียนการสอน ปัจจุบัน ตำราภาษาไทยที่ผลิตโดยคณาจารย์จากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ภายในประเทศ มีปริมาณมากขึ้นในหลายสาขาวิชา แต่งานวิจัยเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรห้องสมุดเพื่อประกอบการเขียนตำรานั้น พบว่ามีเพียงเรื่องเดียวคือ งานวิจัยของจินตนา กระแสชัย (2524) ศึกษาการใช้ทรัพยากรห้องสมุดเพื่อการเขียนตำราของคณาจารย์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตพิษณุโลก ซึ่งพบว่า คณาจารย์นิยมใช้หนังสือภาษาต่างประเทศและภาษาไทยที่ไม่ใช่หนังสืออ้างอิง ประกอบการเขียนตำรามากกว่าสิ่งพิมพ์อื่น ๆ รองลงมาใช้สิ่งพิมพ์รัฐบาลและวารสารภาษาไทย จากห้องสมุดของมหาวิทยาลัย

จากการศึกษาการใช้ห้องสมุดของคณาจารย์ในมหาวิทยาลัยทั้ง 3 วัตถุประสงค์คือ เพื่อการสอน การวิจัย และการเขียนตำรา พบผลตรงกันว่า คณาจารย์นิยมใช้สิ่งพิมพ์อันได้แก่ หนังสือวารสาร ภาษาต่างประเทศมากกว่าภาษาไทย

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับความต้องการและการใช้สารสนเทศ พบว่า
 ข้อมสนเทศมีความสำคัญต่อบุคคลหลายกลุ่ม ตั้งแต่กลุ่มบุคคลทั่วไป กลุ่มนักวิชาการสาขาต่าง ๆ
 ทั้งสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สาขาสังคมศาสตร์ และสาขามนุษยศาสตร์ ตลอดจนกลุ่ม
 นักศึกษาและคณาจารย์ในมหาวิทยาลัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ แต่เนื่องจากการที่มีสารสนเทศ
 เพิ่มมากขึ้นตลอดเวลา แหล่งสารสนเทศต่าง ๆ จึงต้องทำหน้าที่จัดหา เก็บรวบรวม และเผยแพร่
 ข้อมสนเทศให้ได้มาก และตรงตามความต้องการของกลุ่มผู้ใช้ ได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว ดังนั้น
 การศึกษาความต้องการและการใช้ข้อมสนเทศของผู้ใช้กลุ่มต่าง ๆ จึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อให้ผู้ทำหน้าที่
 เกี่ยวข้องกับข้อมสนเทศ ทราบถึงวัตถุประสงค์ที่ผู้ใช้มีอยู่ และต้องการนำข้อมสนเทศไปใช้ตามวัตถุประสงค์
 ประสงค์นั้น เพื่อประโยชน์ในการจัดให้บริการสนเทศต่อไป

โดยสรุปแล้ว ข้อมสนเทศทุกรูปแบบที่ผลิตและเผยแพร่ออกมา เป็นสิ่งสำคัญ มีประโยชน์
 และเป็นที่ต้องการของผู้ใช้ทั้งเฉพาะบุคคล กลุ่มบุคคล หน่วยงานรัฐบาลและเอกชน ข้อมสนเทศ
 รูปแบบต่าง ๆ นำมาจำแนกตามช่องทางนำส่งข้อมสนเทศได้สองลักษณะคือช่องทางนำส่งข้อมสนเทศอย่าง
 เป็นทางการอันได้แก่ข้อมสนเทศในรูปสิ่งพิมพ์และโสตทัศนวัสดุ สำหรับช่องทางนำส่งข้อมสนเทศอย่าง
 ไม่เป็นทางการได้แก่ การติดต่อระหว่างบุคคล ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การสนทนา อภิปราย
 จดหมายโต้ตอบ เป็นต้น ในการวิเคราะห์วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับความต้องการและการใช้ข้อมสนเทศ
 ทั้งในประเทศและต่างประเทศพบว่า การศึกษาผู้ใช้ข้อมสนเทศในประเทศไทย นิยมศึกษาการใช้บริการ
 และทรัพยากรห้องสมุดของผู้ใช้กลุ่มต่าง ๆ เช่น นักศึกษา และคณาจารย์ โดยยังไม่พบการวิจัย
 เกี่ยวกับความต้องการและการใช้ข้อมสนเทศ ซึ่งจะ เป็นประโยชน์ในการออกแบบระบบสารสนเทศ
 ดังเช่นที่พบในการวิจัยความต้องการและการใช้ข้อมสนเทศในต่างประเทศ การวิจัยผู้ใช้ข้อมสนเทศ
 ในต่างประเทศ เริ่มแรกนิยมศึกษาผู้ใช้ข้อมสนเทศที่เป็นนักวิชาการกลุ่มต่าง ๆ ต่อมาศึกษาถึงช่องทาง
 การไหลเวียนของข้อมสนเทศเพื่อนำผลการวิจัยมาออกแบบระบบสารสนเทศ ดังนั้นการศึกษาผู้ใช้ของ
 ต่างประเทศในระยะหลังจึงนิยมศึกษาเฉพาะระบบหรือภายในขอบเขตปัญหาหนึ่ง ๆ